

FILM

Izpostaviti zasebnost za pravičnejšo družbo

Odraščanje je prvi slovenski film o istospolnem starševstvu. Da je lahko nastal, sta Daja in Jedrt Lapuh Maležič v svoje vsakodnevno življenje spustili ustvarjalca filma, Siniša Gačiča in Dominika Menceja, s tem pa v prizadevanju za pravičnejšo družbo tvegali javno izpostavitev zasebnosti svoje družine.

✎ Tina Poglajen

Siniša Gačič in Dominik Mencej, ki sta s svojima filmoma *Boj za in Prespana pomlad* na Festivalu slovenskega filma leta 2014 povzročila pravo senzacijo, saj sta proti pričakovanjem – prvi film je bil namreč dokumentarni, drugi pa kratki – odnesla vse najprestižnejše vesne, sta v življenje družine Lapuh Maležič vstopila skoraj v istem času, ko je ustavnemu sodišču dovolilo referendum o izenačitvah pravic istospolnih in razno spolnih parov. Daja Lapuh Maležič pove, da je bila ideja o sodelovanju Gačičeva: »V stik z nama je stopil on, vendar sem takrat, ko je postalo jasno, da referendum bo, tudi sama razmišljala, kako bi lahko pomagala, kako bi lahko prispevala h kampanji. Prišel je torej v pravem trenutku. Čeprav sami ne bi niti v sanjah prišli na takšno idejo, sva nato pristali.«

Utvare o stanju pravic

Nemanje je sprva potekalo spontano, do odločitve, da bo iz njihovega sode-

lovanja nastal celovečerni dokumentarni film, pa je prišlo pozneje. »Predstavljamo si, da ljudi, ki so po zakonodaji diskriminirani, ki jim kršijo človekove pravice, ni težko najti v kakšnih azijskih ali arabskih državah, v Sloveniji pa je drugače,« o odločitvi razmišlja Siniša Gačič. »Zdelo se mi je, da imam super priložnost, da posnamem ljudi, ki so tudi pri nas diskriminirani neposredno – in to v adventnem, prazničnem času, tako, da smo odločali o njihovih družinah.«

Materi sta imeli največ pomislekov glede tega, da bo v filmu sodeloval tudi nekajmesečni otrok, ki se o tem še ne more odločiti sami: »Že na začetku smo se dogovorili, da Tiborja ne bomo izpostavljali. Želeli sva ga čim bolj zaščititi, saj tudi to, da se je rodil v družino z istospolnima partnericama, navsezadnje ni bila njegova izbira,« pravi Daja Lapuh Maležič.

Ustvarjalca sta tako lovila ravnotežje med etničnimi načeli in zahtevami dokumentarnega filma. »Kot ustvarjalec sem nam je zdelo neprimerno, da bi otroka popolnoma skrili, a potem vseeno nismo snemali 'pampers



Daja in Jedrt Lapuh Maležič DOCUMENTARCIJA

kadrov', kjer bi bilo bistvo ljubeč, majhen otrok. Izogibali smo se temu, da bi pri gledalcih na ta način poskušali vzbujati čustva.«

Boljši svet za otroka

Če je glavno retorično orodje konservativne strani plašenje pred prikrajšanostjo otrok, ki bi odrasčali in takšnih družinah – bodisi v smislu vzgoje bodisi v smislu sprejetosti v družbi –, potem je pomen *Odraščanja* med drugim prav v opozorilu, da takšne družine in takšni otroci že obstajajo. In da jih takšne konservativne politike ne ščitijo, temveč jim kratijo pravice.

Za par Lapuh Maležič je bilo nazadnje odločilno prav to. »Z našim prispevkom sva hoteli soustvariti svet, v katerem bo najin otrok bolj sprejet, družbo, v kateri ne bo več takšnih stigem. Ko sva videli končni izdelek, nisva ničemer nasprotovali. Takšna je pač resničnost, tako živimo. Mislim, da nas ni v ničemer kompromitiral, to je iskren vpogled v našo družino. Res se šele zdaj soočamo s tem, kako zelo intimen prikaz je to, vendar še vedno stojim za tem, da se nam ni treba ni-

česar sramovati. To je tudi sporočilo, ki bi ga rada predala svojemu otroku: da se mu ni treba sramovati tega, kar je in v kakšni družini odrasča.«

Etične dileme dokumentarcev

Pri filmih, kakršen je *Odraščanje*, se v kritičnem smislu vseeno vedno poraja dilema o eksploataciji, še posebno, če gre za dokumentarni film: je film nastopajočje izkoristil za svoje umetniške ali estetske cilje, za to, da bi povedal napeto ali čustveno pretresljivo zgodbo? Kakšne posledice bo zanje imelo javno prikazovanje filma – te v večini primerov namreč nosijo nastopajoči, ne pa filmarji. Siniša Gačič pravi, da se je te razsežnosti tudi sam zavedel šele pozneje. »Kako zelo sta se osebno izpostavili, sem prvič dojel šele, ko so delček filma ob napovedi prikazali v oddaji Studio City. Daja se je sicer izpostavila tudi s sodelovanjem v predvolilni kampanji, vendar je bilo to vseeno neprimerljivo s tem, kar sta obe vložili v film.«

Gačič priznava, da je kljub zavestnemu pristanku na sodelovanje takšno izpostavljanje za nastopajoče

izredno naporno – verjetno bolj, kot si lahko sprva predstavljajo: »Ob bolj natančnem vpogledu v podobne kampanje v preteklosti ugotovimo, da ljudje zdržijo izpostavljanje v eni kampanji. Tisti, ki so se v prejšnjih, nimajo več moči, da bi se tudi v naslednjih – ali pa je, tako sklepam jaz, njihovo razočaranje ob tem, da niso niti s tako osebnim angažmajem dosegli ničesar, preveliko. V času te kampanje je bila družina Daje in Jedrt edina, ki je to naredila.«

Vendar bi bilo hkrati pokroviteljsko, da bi nastopajoče označili za žrtve filmske eksploatacije, če se tako ne počutijo sami. Daja Lapuh Maležič pojasnjuje: »Strah še vedno je – še zlasti zdaj, ko je dokumentarec prišel na velika platna in ga distribuirajo po Sloveniji. Bojim se ljudi, ki sovražijo, pa razmer sploh ne poznajo. Vendar cilj, ki smo ga imeli, absolutno odtehta vse pomisleke; mislim tudi, da z izpostavljanjem nisva kompromitirali najinega otroka. To je naš prispevek k boljši družbi. Mislim, da več od tega na aktivističnem področju ne moremo narediti.«



»Že na začetku smo se dogovorili, da Tiborja ne bomo izpostavljali. Želeli sva ga čim bolj zaščititi, saj tudi to, da se je rodil v družino z istospolnima partnericama, navsezadnje ni bila njegova izbira,« pravi Daja Lapuh Maležič. DOCUMENTARCIJA